

Onlangs ontving hoogleraar **Linda Steg** de Stevinpremie voor haar pionierswerk in de omgevingspsychologie. Daarin zoekt ze een antwoord op de vraag hoe duurzaam gedrag kan worden beïnvloed. De coronacrisis biedt nieuwe aanknopingspunten.

 BERT PLATZER REYER BOXEM WWW.RUG.NL/INBEELD-LSTEG

Duurzaam gedrag als sleutel tot een beter milieu

Met de autobanden opgepompt tot de juiste spanning rij je zuiniger, dus milieuvriendelijker. Maar hoe krijg je autobezitters zo ver dat ze elke twee maanden de bandenspanning controleren? Wijs je ze op het financiële voordeel of de milieuwinst? 'Verreweg de meeste mensen denken dat de financiële boodschap het beste werkt, terwijl die het minst effectief is', zegt Linda Steg. 'Mensen denken: moet ik voor een paar euro al die moeite doen, laat maar. Voor het milieu doen ze het wel, omdat dat een goed gevoel geeft. En als je met je boodschap op die positieve emoties anticipeert, dan motiveert dat mensen om het te doen.'

Wat betreft technische oplossingen weten we al lang hoe we de klimaatcrisis het hoofd kunnen bieden. Toch doen we dat maar met mate. Waarom? Op die vraag probeert Steg, hoogleraar omgevingspsychologie, al bijna 25 jaar een antwoord te vinden. Beter gezegd: Steg onderzoekt hoe we duurzaam gedrag kunnen begrijpen, voorspellen en beïnvloeden, dat laatste bijvoorbeeld via de fysieke omgeving. En passant stond zedaarbij mede aan de basis van een nieuw, interdisciplinair onderzoeksveld, de omgevingspsychologie.

Hedonistisch

Duurzaam gedrag wordt door vier typen waarden bepaald, legt Steg uit: hedonistische, egoïstische, altruïstische en milieuwaarden. 'We willen plezier hebben, hulpbronnen als geld en status in stand houden of uitbreiden, een goed leven voor andere mensen en een goede kwaliteit van natuur en milieu. Iedereen vindt deze doelen in zekere zin belangrijk, alleen het relatieve belang verschilt en dat bepaalt welke keuzes je maakt. Maar als je sterke milieuwaarden hebt, kan het best zijn dat je je huis niet isoleert omdat je geen idee hebt hoe je dat aanpakt of geen zin hebt in een grote verbouwing. Want dat is een bedreiging voor je hedonistische waarden.'

Het is dergelijk menselijk gedrag dat Steg fascineert. 'Ik vind het gewoon heel interessant wat mensen motiveert om bij te dragen aan een collectief goed, in dit geval het milieu, terwijl ze er op korte termijn niet meteen zelf belang bij hebben en de eigen bijdrage ook nog eens heel klein is. We worden niet alleen gedictieerd door extrinsieke prikkels, zoals subsidie of een straf, om iets te doen. We doen dingen ook omdat we het zelf belangrijk vinden.'

Wie zich afvraagt of Steg zelf de bandenspanning van haar auto wel regelmatig controleert, komt overigens van een koude

Linda Steg

(1965) studeerde andragologie aan de RUG, waar ze tevens promoveerde. Als onderzoeker werkte ze onder meer bij het Centrum voor Omgevings- en Verkeerspsychologie van de RUG en het Sociaal en Cultureel Planbureau. Steg is sinds 2009 hoogleraar omgevingspsychologie aan de RUG en geldt als een van de meest innovatieve en invloedrijke pioniers in dit onderzoeksveld. Zomer 2020 ontving ze de prestigieuze NWO Stevinpremie.

kermis thuis. 'Ik ga nooit in op mijn mening of gedrag, omdat ik bang bent dat dat invloed heeft op hoe mensen op onderzoek reageren, dat ze me bijvoorbeeld naar de mond gaan praten. Dus ik hou me wat dat betreft op de vlakte.'

Oplossingen

Toen Steg in 1996 haar proefschrift *Gedragsverandering ter vermindering van het auto-gebruik* voltooide, was de aandacht voor duurzaam gedrag geen groot thema. Pas de afgelopen tien jaar beleefde het onderzoeksveld van Steg een doorbraak, aangejaagd door de klimaatcrisis. Waar het onderzoek naar de klimaatverandering aanvankelijk erg natuurwetenschappelijk was ingestoken en er vooral in technische oplossingen werd gedacht, wordt de laatste tien jaar steeds meer onderkend dat ook moet worden gekeken naar het gedrag van mensen die deze oplossingen moeten omarmen.

Gedragskennis

Zo werkte Steg in 2014 mee aan een adviesrapport over het gebruikmaken van gedragskennis in beleid voor de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. 'Bij het advies hebben we een spel ontworpen waarmee beleidsmakers worden uitgedaagd om na te denken over de gedragsaspecten in hun beleid. Dat is heel goed ontvangen en heel vaak gebruikt. Bij de ministeries zijn inmiddels gedragswetenschappers aangesteld die ervoor zorgen dat de gedragskennis systematischer aan bod komt in de beleidsontwikkeling.' Ook voor een rapport van het VN-klimaatpanel IPCC uit 2018 inventariseerde Steg wat mensen motiveert om bij te dragen aan de vermindering van de opwarming van de aarde en ook wat het draagvlak bepaalt voor klimaatbeleid en systeemveranderingen in bijvoorbeeld de landbouw en de opwekking van energie.

Massaal thuiswerken

Steg ziet in de coronacrisis aanknopingspunten voor het realiseren van dergelijke

systeemveranderingen. 'In de IPCC-rapporten wordt altijd gevraagd hoe lang zo'n verandering duurt en of het überhaupt realistisch is. Nu is duidelijk geworden dat als je heel duidelijk beleid voert, er op korte termijn grootschalige veranderingen te realiseren zijn. Tijdens de coronacrisis ging iedereen opeens massaal thuiswerken. Uit onderzoek wisten we alleen dat er initieel vaak weerstand is tegen bepaalde veranderingen, zoals thuiswerken. Maar als het dan toch geïmplementeerd wordt en de voordelen worden zichtbaar, zeggen mensen vaak dat het best goed is.'

Gedrag bedrijven

De 2,5 miljoen euro die aan de Stevinpremie is verbonden, heeft deels al een bestemming gevonden. Zo wil Steg onderzoeken of bedrijven zich qua duurzaamheid als mensen gedragen of veel rationeler opereren. 'Mijn hypothese is dat bedrijven zich net als mensen gedragen. Het interessante is dat duurzame bedrijven ook weer duurzaam gedrag bij hun werknemers teweegbrengen, vooral bij mensen die het milieu niet zo belangrijk vinden.'

'Mijn hypothese is dat bedrijven zich net als mensen gedragen'

Daarnaast wil ze weten hoe individuen, overheden en bedrijven op elkaar inspelen. 'Hoe we ook met klimaatverandering omgaan, het heeft grote implicaties voor de manier waarop we leven. Als we proberen om de opwarming van de aarde onder de anderhalve graad te houden, kan dat alleen met gedragsaanpassingen, blijkt uit de meeste modelstudies. Maar als we zeggen dat we niets doen om klimaatverandering tegen te gaan en we ons wel aanpassen, heeft dat ook heel veel implicaties en moeten we ook op een heel andere manier leven; want dan zullen we Nederland nog veel meer moeten beschermen tegen water, hitte en droogte. Ik wil onderzoeken welke oplossingsrichtingen mensen willen, waarom en onder welke voorwaarden.'

Behalve met het geld voor haar onderzoek is Steg vooral blij met de waardering voor het werk van haar groep en de omgevingspsychologie in het algemeen. Ik kreeg van allerlei collega's uit het buitenland reacties dat deze onderscheiding zo goed is voor ons onderzoeksveld. Ik vind het heel fijn dat ze dat zo ervaren, want ook zij hebben eraan bijgedragen. Je hebt altijd andere mensen nodig om je ideeën te scherpen en te ontwikkelen.'